

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ (підпис) (Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

_____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»

зі спеціальності 231 «Соціальна робота»

освітньо-професійної програми «Соціальна робота»

на тему

«Фасилітаційні зустрічі як засіб реінтеграції ветеранів у територіальній
громаді»

Здобувачки групи СР-01 Скринник Яни Юріївни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Яна СКРИННИК

_____ (підпис)

Керівник _____

(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ) (підпис)

Суми – 2024

Анотація

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи бакалавра. Робота складається із вступу, двох розділів, підрозділів, висновків, списку використаної літератури, що містить 14 найменувань, додатків. Загальний обсяг бакалаврської роботи – 43 сторінки.

Актуальність роботи: Реінтеграція є важливою складовою державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни, оскільки незабезпечення успішного повернення учасника бойових дій до цивільних умов життя має негативний вплив як для самого ветерана та його сім'ї, так і для громади в цілому.

Мета роботи: реалізувати та проаналізувати фасилітаційні зустрічі, як засіб для реінтеграції ветеранів війни в умовах Лебединської територіальної громади.

Для участі у фасилітаційних зустрічах в ролі фасилітатора було пройдено два модуля тренінгового навчання «Діалоговий підхід до прийняття рішень на рівні громади» ГО «СТАН». По завершенню, отримано сертифікат про проходження тренінгу для фасилітаторів (додаток А).

Методи дослідження. Шляхом аналізу, порівняння та узагальнення нормативно-правової та теоретичних основ було досягнуто мету та завдання роботи.

Результати впровадження: фасилітаційні зустрічі мали результативність для ініціативної групи Лебединської ТГ, оскільки було досягнуто поставлені цілі і отримані такі результати: сформована ідея проекту, який спрямований на вирішення проблем з реінтеграцією ветеранів війни, група подала заявку на грантовий конкурс, підвищився рівень згуртованості команди.

Ключові слова: РІНТЕГРАЦІЯ, ВЕТЕРАНИ ВІЙНИ, ФАСИЛІТАЦІЙНІ ЗУСТРІЧІ, ГРОМАДА. ЗГУРТУВАННЯ.

Keywords: REINTEGRATION, WAR VETERANS, FASILITATION, COMMUNITY, COHESION.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ШЛЯХОМ ФАСИЛІТАЦІЙНИХ ЗУСТРІЧЕЙ.....	7
1.1. Характеристика реінтеграції ветеранів війни у громаді: нормативно-правова та теоретична основи	7
1.2. Аналіз психологічних особливостей та потреб ветеранів війни: вразливості та можливі ресурси для роботи з ними.....	11
1.3. Сутність та роль фасилітаційних зустрічей для реінтеграції ветеранів війни у територіальній громаді.....	17
Висновки до першого розділу	22
РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ФАСИЛІТАЦІЙНИХ ЗУСТРІЧЕЙ ДЛЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ У ГРОМАДУ.....	24
2.1. Алгоритм застосування фасилітаційних зустрічей для реінтеграції ветеранів війни у громаду.....	24
2.2. Особливості реалізації фасилітаційних зустрічей в умовах комунальної установи Лебединської територіальної громади	28
2.3. Аналіз результатів проведення фасилітаційних зустрічей з ініціативною групою Лебединської територіальної громади.....	30
Висновки до другого розділу.....	34
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	37
Додаток А	40
Додаток Б.....	41
Додаток В.....	42

ВСТУП

Реінтеграція є важливою складовою державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни, оскільки сприяє підвищенню рівня їхнього добробуту. Забезпечення успішного повернення учасника бойових дій до цивільних умов життя має позитивний вплив як для самого ветерана та його сім'ї, так і для громади в цілому.

З 24 лютого 2022 року внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну спостерігається динамічне зростання кількості ветеранів війни. Станом лише на 1 серпня 2023 року налічувалося 908832 особи, які мають статус «ветеран війни» [14].

Також відповідно до заяв Міністерства у справах ветеранів України, прогнозується, що надалі кількість осіб даної категорії зросте у 4 рази, тобто дорівнюватиме приблизно 5-ти мільйонам [12]. Зважаючи на дану статистику, окреслюється загальна рамка сфери державної політики із соціального захисту вразливих категорій населення, яка потребуватиме нових напрацювань та рішень. Тож, у зв'язку зі збільшенням кількості ветеранів війни, відповідно, зростає кількість потреб та певних проблемних питань, зокрема, пов'язаних із поверненням до мирного життя після звільнення зі служби.

У вересні 2023 року Соціологічною групою «Рейтинг» у співпраці з «Українським ветеранським фондом» Міністерства у справах ветеранів України було проведене Загальнонаціональне опитування «Україна в умовах війни». Надані відповіді респондентів демонструють наступні результати. Для ветеранів російсько-української війни існують ризики, які підвищують рівень їх вразливості до потрапляння в складні життєві обставини. Більше 50% респондентів, які є ветеранами війни, зазначили про наявність таких проблем: погіршення психологічного та фізичного здоров'я; труднощі із працевлаштуванням; відмінність досвіду проходження військової служби з цивільними реаліями, що ускладнює процес реінтеграції; нерозуміння від суспільства; конфліктні ситуації у родині [2].

Інше дослідження «Потреби ветеранів», реалізоване з січня по квітень Соціологічною групою «Рейтинг» у партнерстві з навчально-аналітичним відділом Українського ветеранського фонду Міністерства у справах ветеранів, містить фокус-групові обговорення. Результати даного дослідження свідчать про особливу зацікавленість ветеранів війни щодо забезпечення потреб у реінтеграції до територіальної громади, а саме за допомогою підтримки у декількох напрямках: надання можливостей для саморозвитку, самоактуалізації, навчання та зайнятості [7].

Тому тема дослідження пов'язана з потребою реінтеграції ветеранів війни, для задоволення якої потрібний аналіз, вивчення та реалізація різноманітних засобів соціальної роботи з даною цільовою аудиторією.

Заходи, які проаналізовані в цій роботі, а саме проведення фасилітаційних зустрічей, були здійснені в рамках проекту «Шлях стійкості: підвищення стійкості українців через посилення можливостей психосоціальної підтримки ветеранів» Міжнародної організації з міграції на базі ЗЗСО I-III ступенів №6 Лебединської міської ради Сумської області. Наявне підтвердження у вигляді акту впровадження. Попередньо було пройдено два модуля тренінгового навчання «Діалоговий підхід до прийняття рішень на рівні громади» ГО «СТАН», з отриманням відповідного сертифікату.

Об'єкт: реінтеграція ветеранів війни в громаді.

Предмет: фасилітаційні зустрічі для реінтеграції ветеранів війни в громаді.

Мета полягає в тому, щоб реалізувати та проаналізувати фасилітаційні зустрічі, як засіб для реінтеграції ветеранів війни в умовах Лебединської територіальної громади.

Для виконання мети поставлені такі **завдання:**

- проаналізувати вихідний кейс ветерана війни у складних життєвих обставинах, на основі чого деталізувати проблему з реінтеграцією у громаду;

- здійснити аналітичний огляд нормативно-правових документів щодо реінтеграції ветеранів війни та визначити загальну рамку розв'язання проблеми під час надання соціальної послуги;
- охарактеризувати психологічні особливості ветеранів війни, виокремити вразливості та можливі ресурси, які мають бути враховано під час роботи з ними;
- описати як засіб реінтеграції ветеранів війни – фасилітаційні зустрічі;
- виявити етичну дилему у соціальній роботі з ветеранами війни;
- проаналізувати власну пілотну практику взаємодії за обраним методом.

Методи дослідження: аналіз, порівняння та узагальнення нормативно-правової та теоретичних основ.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 14 найменувань, додатків. Загальний обсяг роботи – 43 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ШЛЯХОМ ФАСИЛІТАЦІЙНИХ ЗУСТРІЧЕЙ

1.1. Характеристика реінтеграції ветеранів війни у громаді: нормативно-правова та теоретична основи

Реінтеграція ветеранів війни є однією з пріоритетних напрямів ветеранської політики в Україні. Дана тема вимагає особливої уваги через ряд причин, зокрема, через те, що реінтеграція стосується багатьох аспектів життєдіяльності як самого ветерана війни та його сім'ї, так і цивільного населення. Тож, для визначення загальної рамки розв'язання проблеми із реінтеграцією ветеранів проаналізуємо наступний кейс:

«Ветеран війни – учасник бойових дій Тарас був звільнений з військової служби за станом здоров'я три місяці тому. Проходив стаціонарне лікування у госпіталі для фізичної реабілітації. Він одружений та має доньку 10-ти років. Не працює, звертався до Центру зайнятості, щоб дізнатися про вакансії, але від них відмовлявся, бо хотів мати роботу, яка була б значима для нього та громади.

Часто спілкується з побратимами, дізнаючись невтішні новини, нервує та може часто конфліктувати в сім'ї та з оточуючими. Через відчуття провини перед дружиною та донькою за свою нестриманість у словах, а також відсутність важливих спільних тем для бесід, спільного дозвілля, він закривається від них. Чоловік відчуває стрес та нерозуміння від інших.»

Розглянувши дану ситуацію, можемо припустити, що ветеран війни Тарас достатньо сконцентрований на ролі військовослужбовця та на темі фронту, тобто на тому, до чого він звик за останній час проходження служби та виконання військових обов'язків необхідних для оборони України. Тарас підтримує контакт із побратимами, які знаходяться у зоні бойових дій, але не активний у спілкуванні з цивільними знайомими. Крім того, може мати конфліктні ситуації з ними, що лише перешкоджає поверненню до цивільного

життя та налагодженню комунікації з оточуючими. Мало проводить спільний час з сім'єю та навпаки відсторонюється, боючись погіршити взаємовідносини з ними. Це може свідчити про розгублений стан Тараса, тобто нерозуміння власної соціальної ролі в умовах цивільного життя та можливих шляхів виходу із даної ситуації, що підсилює почуття ізоляції.

Зосередженість уваги на минулій військовій діяльності має наслідки для його стилю життя, тому є необхідність у перенаправленні спрямованості уваги на інший вид діяльності. Тарас проявляв бажання знайти роботу, за допомогою якої можна було б зробити певний внесок у розвиток громади, але вдалий варіант, який би йому підходив, відсутній серед пропозицій.

Таким чином, можемо зробити висновок, що Тарас в пошуках свого місця в цивільному житті, але на його шляху виникають бар'єри, пов'язані з поверненням до цивільних умов проживання, взаємовідносинами із оточенням, відсутністю підходящих вакансій та можливостей зайнятості для самореалізації, що відповідно може деструктивно відображатися на його психологічному стані, підкріплювати відчуття ізоляції, та ускладнювати процес реінтеграції у територіальній громаді. Тому Тарасу необхідна послуга реінтеграції в громаді.

За змістом кейса необхідно розглянути Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 № 3551-ХІІ. В ньому наголошується про те, що ветеранами війни можуть бути учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни та учасники війни, тобто ті особи, які обороняли Батьківщину або брали участь в бойових діях на території інших держав [10].

Даний закон визначає зміст державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, а саме зазначається, що забезпечення потреб ветеранів війни здійснюється шляхом надання пільг, соціальних гарантій та реалізації цільових програм з соціального захисту [10].

Щодо інших нормативно-правових актів, які регулюють питання соціального захисту вразливих категорій населення, то згідно із Законом України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII. З метою профілактики, подолання складних життєвих обставин або мінімізації їх наслідків для життєдіяльності особи, яка перебуває в них, наявний перелік соціальних послуг. Зміст, обсяг, умови та порядок надання соціальних послуг, що реалізуються уповноваженими органами, відповідно до державних стандартів, визначені та затверджені центральним органом виконавчої влади [9].

Відповідно до статті 16 цього ж Закону, серед базових соціальних послуг наявна – соціальна реінтеграція, що відноситься до послуг, які надаються комплексно та постійно/систематично, залежно від випадку [9]. Зміст послуги з соціальної реінтеграції визначають наступні заходи:

- допомога в оформленні документів;
- сприяння в отриманні житла, працевлаштуванні тощо;
- корекція психологічного стану та поведінки в повсякденному житті;
- надання психологічної підтримки;
- допомога у зміцненні/відновленні родинних та суспільно корисних зв'язків;
- сприяння організації та діяльності груп самопомоги;
- сприяння в отриманні послуги перекладу,
- вивчення державної мови;
- сприяння у встановленні зв'язків із національно-культурними організаціями співвітчизників [8].

Повертаючись до опису кейсу, можемо підсумувати, що у даній ситуації необхідно керуватися комплексом нормативно-правових актів, які формують загальні рамки можливостей надання соціальної допомоги при складних життєвих обставинах. Тарас – є отримувачем соціальних послуг, що має право на отримання соціального захисту шляхом отримання пільг, соціальних гарантій, як учасник бойових дій, що мінімізує рівень вразливості, а також має

право на отримання соціальної послуги з реінтеграції, як особа зі складними життєвими обставинами, що сприятиме ефективному вирішенню проблем Тараса та покращенню загального його добробуту.

1.2. Аналіз психологічних особливостей та потреб ветеранів війни: вразливості та можливі ресурси для роботи з ними

Ветерани війни – це особи, у роботі з якими необхідно враховувати їх специфіку, як соціальної групи. Вони мають досвід проходження військової служби та виконання обов’язків по захисту України на війні, що має наслідки для їхнього психологічного, фізичного та соціального здоров’я. Для більш чіткого розуміння особливостей досліджуваної цільової аудиторії, перейдемо до аналізу психологічних аспектів ветеранів війни, а саме їх потреб, вразливостей та можливих ресурсів.

Розглянемо дослідження «Шлях ветеранів та ветеранок» благодійного фонду Ветеран Хаб, що проводилося за підтримки IREX та Державного департаменту США. У своїй роботі автори, базуючись на закордонному досвіді створення мапи шляху ветерана, здійснили глибоке дослідження через фокус-групові обговорення та інтерв’ю. В результаті розробили власну адаптовану Mapу шляху ветеранів України та проілюстрували за допомогою інфографіки, яка детально висвітлює шлях Захисників та Захисниць України [3, стр. 47].

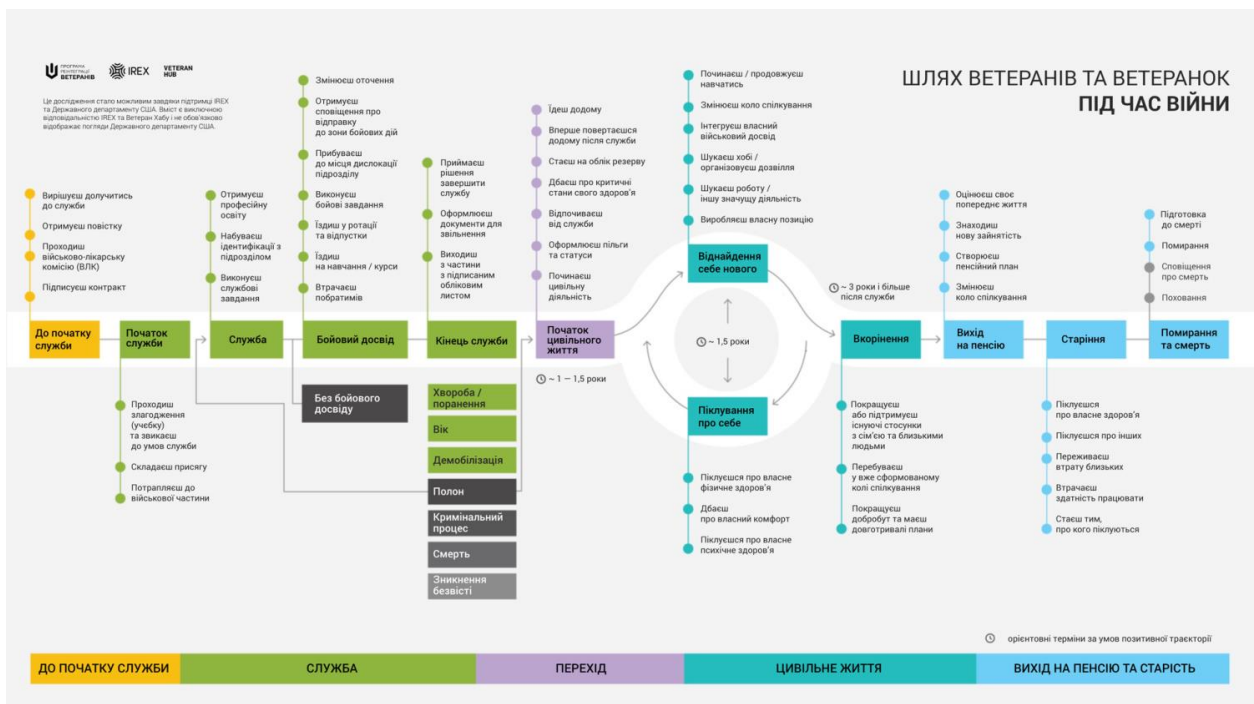

Рисунок 1.1 – «Шлях ветерана війни»

Відповідно бачимо, що експерти виокремлюють п'ять основних етапів шляху:

1. «До початку служби». Етап, який є для кожного абсолютно різним. Кожен має персональні характеристики: вік, стать, місце проживання, роботи, освітній рівень, соціальний статус, релігійність, матеріальна забезпеченість, особистий досвід життя, наявність сім'ї, друзів, колег тощо. Разом із особистісними характеристиками: риси характеру, тип темпераменту, мотивація, витривалість, здібності, уміння і т.д., це все формує передумови готовності до виконання військових обов'язків та впливає на подальший шлях людини як ветерана війни. Проте відзначається, що саме рішення долучитися до служби – є його початком ветеранського шляху [3, с. 64].

2. «Служба». Даний етап має майже однаковий алгоритм для тих, хто вступив на службу, але кожен по-різному проходить процес адаптації до нових умов життя та реагує на ці зміни. Цей етап поділяється на інші під етапи:

- початок служби – це навчання, складання присяги, зарахування до визначеної військової частини;
- служба – це отримання певного рівня освіти, звикання до військової частини та підрозділу, виконання службових задач;
- бойовий досвід – це перебування у зоні бойових дій, виконання поставлених бойових завдань, ротації, можливі поранення/полон, втрата побратимів;
- кінець служби – це про завершення служби, оформлення необхідних документів для цього [3, с. 66].

На етапі «Служби» під впливом військової культури відбувається низка перетворень в особистості людини та її житті, що з часом закріплюються та відображаються у майбутньому на її поведінці, вчинках і рішеннях. Новий побут, знання, звички, уміння, режим дня, оточення, соціальні зв'язки, цілі, потреби – все це формує нову ідентичність, яка підлаштована під умови та обставини військового життя, що у свою чергу, відсторонює від цивільного середовища. Також в дослідженні зазначають, що важливим чинником змін є

досвід участі у бойових діях, оскільки у воїнів відбувається переоцінка сенсу життя, цінностей, переконань, зокрема, в них втрачається вміння будувати особисті плани на довгострокові терміни [3, стр. 82].

Додатковими фактором, що позначаються на службу ветеранів є рівень добробуту, який був до початку служби, тобто це включає здоров'я, взаємовідносини, соціальний статус та ролі, задоволеність потреб в безпеці, повазі, самоактуалізації тощо. Саме добробут може бути точкою опори при переживанні емоційно-складних ситуацій при проходженні військової служби та сприяти спрощеному поверненню до цивільного життя [3, стр. 68].

3. «Перехід» – точної тривалості немає, оскільки це залежить від великої кількості факторів, але даний етап вважається лише початком реінтеграції ветеранів до громади.

«Перехід» характеризується зміною військової культури на цивільну, що супроводжується відповідними змінами в житті ветерана війни. З одного боку, цивільні умови життя є безпечними для людини, на відміну від зони бойових дій. Це є ресурсом для ветеранів. Проте з іншого боку, повернувшись з війни, маючи воєнний досвід, поранення, контузії, погіршений стан фізичного та психологічного здоров'я, ветерану необхідно ще вносити корективи у свою особистість, стиль життя, звички, пристосовуватися до нових реалій, знову набувати своє місце в цивільному оточенні та розвивати соціальні зв'язки, тим самим реінтегруватися [3, стр. 162].

Етап «переходу» є психологічно складним для ветеранів війни. Хоча вони звільнені від виконання військових обов'язків та задач, мають можливість та більшу свободу в плануванні свого особистого життя, але водночас, чітка відмінність цивільного та воєнного середовища є ускладненням для повернення до мирного життя. Ветерани можуть відчувати розгубленість через необхідність формувати для себе нові алгоритми дій, шукати нову зайнятість, оскільки вже немає поруч військової частини, побратимів та згуртованої атмосфери, де у всіх спільна мета. Частим явищем є наявність емоційної нестабільності, посттравматичного стресового розладу, синдром «уцілілого»,

виснаження, бажання ізолюватися і т.д., як наслідок травм, контузій, стресу, набутих під час бойових дій. Це підкріплює вразливість ветеранів війни, через яку збільшується ймовірність потрапляння до складних життєвих ситуацій. Тому важливим є розвиток соціального захисту ветеранів війни, надання їм різноманітних варіантів психологічної, фізичної реабілітації, можливостей зайнятості, набуття соціальних зв'язків [3, стр. 162].

Крім цього, на даному етапі важливим є той же фактор, що впливає на якість протікання того чи іншого етапу – добробут. Він ґрунтується на комплексі елементів. Наприклад, фізичне та психологічне здоров'я – базова потреба, яка повинна бути забезпечена для успішної реінтеграції до цивільного середовища. Травматичний досвід ветеранів війни залишає слід на фізичному та психологічному стані людини, може проявлятися у захворюваннях, травмах, психічних розладах, підвищеній роздратованості, агресії тощо [3, стр. 124].

Взаємовідносини та визнання – стосується спілкування не лише з близьким колом оточення, а й з іншими цивільними. Зрозуміло, що ветерану потрібен час для відпочинку на самоті, але важливо, щоб не відбулося загострення та самоізоляція, яка деструктивно впливатиме на самопочуття воїна.

Труднощі з якими, ветеран війни може зіткнутися – це конфліктні ситуації з родиною. Не зважаючи на підтримку сім'ї, хороші стосунки до служби, саме тривалість розлуки та пристосованість до різних умов проживання можуть слугувати бар'єром у порозумінні. Експерти Ветеран Хабу зазначають, що навіть з близькими людьми ветеран може проходити нове знайомство, оскільки на етапі «служби» відбувається переусвідомлення цінностей, переконань, пріоритетів, життєвих установок, що формують людину, як індивідуальність [3, стр. 133-134]. Щодо цивільного населення, то відмічається різниця цінностей, інший рівень згуртування, відсутність спільних тем бесід, через що шлях повернення до цивільного життя уповільнюється [3, стр. 146].

Зайнятість – ще один елемент добробуту. Дехто з ветеранів потребує відпочинку після служби, а дехто шукає можливості працевлаштування. Одними з переваг знайдення місця роботи є зайнятість значимою діяльністю, яка відволікає від важки думок, та набуття нової соціальної ролі, нових знайомств, за допомогою яких можна розвинути соціальні уміння. В сукупності це полегшує перехід ветерана війни [3, стр. 149].

4. Цивільне життя – довготривалий етап, який характеризується проходженням таких під-етапів: знайдення себе нового, включаючи зміни в різних аспектах життя;; та піклування про себе, коли для ветерана власні потреби та бажання стають пріоритетними. При успішному розвитку подій відбувається очікуване вкорінення, тобто набуваються навички довготривалого планування свого майбутнього та формується задоволеність наявними ресурсами, можливостями, життям в цілому [3, стр. 149].

5. Вихід на пенсію і старіння – останній етап шляху ветерана війни, який може пересікатися з попередніми етапами. Загалом, характеризується завершенням основної активної діяльності [3, стр. 224].

Враховуючи психологічні аспекти ветеранів війни та особливості їхнього шляху від початку служби до старіння, проваджуються різні програми, стратегії та проекти, що спрямовані на забезпечення потреб та соціального захисту ветеранів України. У роботі з даною цільовою аудиторією, це є значимим ресурсом. Так, наприклад, Міністерство в справах ветеранів працює над стратегією формування системи переходу від військової служби до цивільного життя на період до 2032 року [11]; Центр ветеранського розвитку діє на базі СумДУ, де можна отримати соціально-психологічної, реабілітаційну допомогу, скористатися можливостями професійної перепідготовки для забезпечення потреби в зайнятості [13]; Міжнародна організація з міграції проводить проект «Шлях стійкості», який будемо згадувати у наступних розділах роботи.

Таким чином, можемо зробити висновки. Для сприяння реінтеграції ветеранів війни важливо приділяти увагу їхнім психологічним аспектам, вразливостям і потребам. Весь шлях ветерана складний та тривалий. Зокрема,

один із етапів, який аналізується в роботі – повернення до цивільного життя, зазнає впливу сукупності факторів та особливостей даної фази. В результаті переходу від цивільного середовища до військового, змінюється ідентичність людини. Вона пристосовується до нових реалій, відмінних від мирних умов. Тож, при поверненні від військового до звичайного життя воїн знову зазнає зміни у своїй ідентичності, але виникають труднощі в даному процесі. Вони пов'язані із здобутим військовим досвідом участі в бойових діях, де прививаються абсолютно інші цінності, принципи, переконання та стиль життя, що в подальшому відображається на майбутньому ветерана. Такий перехід від однієї соціальної ролі до іншої є важким навантаженням для людини, враховуючи погіршений стан фізичного та психологічного здоров'я, внаслідок війни. Тому необхідна комплексна підтримка в реінтеграції ветеранів України на різних рівнях, впливаючи на їхній рівень добробуту: з боку держави, міжнародних організацій, а також близького оточення та цивільного населення.

1.3. Сутність та роль фасилітаційних зустрічей для реінтеграції ветеранів війни у територіальній громаді

В попередніх розділах наголошувалося на тому, що реінтеграція ветеранів війни в територіальній громаді є одним із пріоритетних напрямів роботи в сфері соціального захисту. Тому від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну збільшилася і кількість пропозицій по наданню соціальних послуг, допомоги, грантів різним категоріям населення, в тому числі учасникам бойових дій.

Серед них є Міжнародна організація з міграції (МОМ), яка з березня 2023 впроваджує проект «Шлях стійкості: підвищення стійкості українців через посилення можливостей психосоціальної підтримки ветеранів». Географія проекту поширюється на Сумську область. Один із етапів проекту є проведення фасилітаційних зустрічей з ініціативними групами громади, з метою визначення рішень щодо реінтеграції ветеранів війни через підвищення рівня згуртованості громади [5]. Тобто фасилітаційні зустрічі, в даному проекті, виступають як один із засобів реінтеграції ветеранів.

Фасилітація характеризується, як метод організації роботи команди шляхом налагодження взаємодії між учасниками. Метою є розробка спільних рішень щодо питання, яке вирішується командою, із врахуванням загальних ідей та пропозицій всіх учасників групи. Ключова ознака фасилітації полягає в коректному та м'якому направленні членів команди до поставленої мети, без надання власної експертної думки щодо проблемного питання [1, стр. 69].

Такий принцип роботи дозволяє учасникам відчувати свій вплив на спільну діяльність групи, що у свою чергу, мотивуватиме до активної участі. Для ветеранів війни, окрім зазначеної переваги – бачити значущість свого вкладу до процесу досягнення мети, фасилітація дає можливість спілкування та співпраці з різними учасниками групи. Завдання, які виконані спільно, підвищують рівень згуртованості та відчуття приналежності до команди. Тобто такий досвід

є підґрунтям для подальшої реінтеграції ветерана – включення до цивільного життя.

Тема фасилітації може бути додатковою перевагою для питання реінтеграції ветеранів війни. Так наприклад, у вище зазначеному проекті «Шлях стійкості» Міжнародної організації з міграції, мета фасилітаційних зустрічей полягала у напрацюванні ініціативною групою рішень щодо майбутніх ініціатив із питання реінтеграції ветеранів шляхом згуртування громади. Серед учасників такої групи обов’язково повинні бути ветерани.

Важливо зазначити, що даний засіб роботи з групою використовується у декількох напрямках:

- розвиток та керування командою;
- сприяння командній дискусії й обговорення актуальної теми, проблеми, шляхи їх вирішення;
- навчальна діяльність;
- прийняття спільно ухвалених рішень групи [1, стр. 69].

Також фасилітація розглядається як форма посередництва, але її відмінність від медіації полягає в наступному:

- фасилітація – це про знайдення потрібного рішення для подальшого його ухвалення в діяльності групи;
- для застосування даного засобу потрібне проблемне питання в роботі, а не суперечність або конфлікт команди;
- забезпечення групової комунікації здійснюється без директивного управління фасилітатора [4].

Завданням фасилітатора є робота з командою без втручання у зміст їх діяльності. Якщо ж очікуваним результатом є напрацювання рішень, то основний вплив фасилітатора буде спрямований на атмосферу взаємовідносин в групі, їх співпрацю між собою, в деяких випадках покращення відносин, оскільки ця складова допоможе у подальшій спільній роботі та напрацюванні ідей по вирішенню проблеми [6, стр. 43].

Для успішного проведення фасилітаційних зустрічей у своїй роботі фасилітатори керуються «трикутником успіху» (рис 1.2), в якому всі елементи взаємопов'язані та в комплексі сприятимуть досягненню поставлених цілей:

Рисунок 1.2 – «Трикутник успіху фасилітатора»

- зміст та питання – важливо тримати фокус уваги на головній темі обговорення, через яку і проводиться зустріч, а також узгоджувати хід роботи та рішення з усіма учасниками заходу;
- стосунки – є важливими як між самими учасниками команди, так і між командою та фасилітатором. Взаємопорозуміння лише полегшить комунікацію між усіма членами зустрічі, що пришвидшить досягнення поставленої мети. Тому попередньо необхідно з'ясувати які відносини всередині групи, подбати про забезпечення безпечного простору довіри та комфорту для активізації роботи, підібрати відповідні техніки на зняття емоційної напруги та згуртування і т.д.;
- дизайн процесу – стосується дотримання регламенту роботи, відповідності теми, мети та завдань заходу, залучення всіх до обговорень, направлення до прийняття спільного рішення, фіксування результатів тощо [6, стр. 45-46].

Дизайн процесу розробляється на основі загального алгоритму фасилітації. Загалом, виокремлюють основні три етапи фасилітативного процесу: попередня робота, фасилітаційні зустрічі та зустріч-підсумок. Кожен з наведених етапів розгалужується на під-пункти, які можуть варіюватися в

залежності від багатьох факторів, наприклад, теми, наявних матеріальних та часових ресурсів, стейкхолдерів, команди і т.д [6, стр. 47].

Щодо етичних засад у використанні такого засобу, як фасилітаційні зустрічі, то ключовими є такі принципи:

- добровільність участі;
- нейтральність фасилітатора;
- рівність учасників заходу;
- відповідальність фасилітатора за організацію та управління процесом, а учасників – за формування рішення стосовно проблеми, яка розглядається [6, стр. 48].

Додатково до наведених вище пунктів, варто звернути увагу на загальні принципи соціальної роботи, якими потрібно керуватися:

- дотримання прав людини, прав дитини та прав осіб з інвалідністю;
- гуманізм, толерантність;
- повага до честі та гідності;
- забезпечення соціальної справедливості;
- добровільність;
- комплексність;
- конфіденційність [9].

Проте, навіть дотримуючись етичних засад професійної діяльності, може виникнути етична дилема. Фасилітація передбачає участь та ініціативність кожного учасника команди, оскільки це є вагомим для прийняття спільно-напрацьованого рішення щодо проблемного питання. Повернемося до кейса, який розглядався в попередньому розділі. Ветеран війни Тарас, хоч і був в пошуках зайнятості та значущої роботи, але має недовіру до нових обставин. Як наслідок зміни військового середовища на мирне, він може проявити відчужене ставлення до цивільних умов життя та відчувати ізолюваність в суспільстві, відповідно і в групі. Тому Тарас може відмовитися від активної участі, що підкріплене його правом на добровільність.

Також є ймовірність виникнення протилежної ситуації. Відмінність військового від цивільного середовища підвищує рівень непорозуміння в комунікації, оскільки різні умови обумовлені різними цінностями та нормами життя, з якими люди себе ідентифікують. При зіткненні цієї різниці у сторін дискусії виникне бажання довести свою точку зору. З одного боку, обговорення є потрібними для фасилітативних зустрічей, а з іншого боку, це спровокує відхилення від основної теми роботи та призведе до особистого конфлікту сторін. Тобто в даному варіанті етична дилема полягає в зіткненні різних цінностей учасників.

Отже, фасилітація – це засіб управління процесом обговорення, де рішення формуються спільно, враховуючи загальні ідеї та пропозиції усіх учасників команди. Застосування фасилітації дає можливість групі спільно дійти необхідного рішення, що підвищує згуртованість всередині команди та відчуття приналежності; напрацювати низку ініціатив щодо актуальної теми для їх громади, зокрема реінтеграції ветеранів війни. Також під час фасилітації учасники мають змогу заявити про власні ідеї та відобразити у спільному результаті команди, без втручання ведучих, тобто бути впливовими у вирішенні суспільно важливого питання.

Висновки до першого розділу

Здійснивши аналітичний огляд нормативно правової та теоретичної баз щодо реінтеграції ветеранів війни в територіальній громаді, можемо підвести підсумки.

Відповідно до проаналізованих кейсу та дослідження Ветеран Хабу «Шлях ветерана та ветеранки», при поверненні ветерана війни до цивільного середовища, виникає низка труднощів, пов'язаних з різними аспектами життя. Вони стосуються психоемоційного стану людини після участі в бойових діях; взаємовідносин з родиною та іншим оточенням після тривалого відсторонення; зайнятості; особистісних змін, зазнані від впливом військової культури тощо. Як наслідок деструктивного впливу таких бар'єрів під час повернення ветерана до цивільного життя, підвищується рівень його вразливості до потрапляння в інші складні життєві обставини.

Для полегшення шляху ветерана наявні такі ресурси: діють Закони України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальні послуги», затверджуються стратегії та програми у сфері соціального захисту ветеранів. Також впроваджуються проекти міжнародних організацій, спрямовані на реінтеграцію в громаді.

Один із таких проектів, а саме «Шлях стійкості: підвищення стійкості українців через посилення можливостей психосоціальної підтримки ветеранів» МОМ, пропонує застосування фасилітаційних зустрічей у питанні реінтеграції ветеранів війни. Мета – напрацювати рішення щодо місцевих ініціатив у сфері реінтеграції ветеранів через згуртування громади.

Крім цього, фасилітація передбачає налагоджену взаємодію учасників, за рахунок чого ветерани, які є частиною команди зможуть розвинути соціальні зв'язки, відчуття приналежності та пов'язати свою зайнятість із результатами фасилітаційних зустрічей.

Варто зауважити, що при проведенні фасилітації є ймовірність виникнення етичної дилеми, а саме зіткнення цінностей ветеранів війни та інших учасників групи, як представників військового та цивільного середовищ.

РОЗДІЛ 2. ЗАСТОСУВАННЯ ФАСИЛІТАЦІЙНИХ ЗУСТРІЧЕЙ ДЛЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ У ГРОМАДУ

2.1. Алгоритм застосування фасилітаційних зустрічей для реінтеграції ветеранів війни у громаду

З березня 2023 року Міжнародна організація з міграції за фінансової підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини реалізує проект «Шлях стійкості: підвищення стійкості українців через посилення можливостей психосоціальної підтримки ветеранів», який включає в собі цілу низку заходів спрямованих на розробку та підтримку громадських ініціатив з приводу вирішення проблем з реінтеграцією ветеранів війни.

Однією з частин проекту було проведення фасилітаційних зустрічей з певною ініціативною групою територіальної громади, яка подавала заявку на цей конкурс [5]. До участі в даному проекті була можливість долучитися як соціальний працівник комунальної установи «Центр УБД» СМР.

28-30 серпня 2023 року в м. Івано-Франківськ та 5-7 вересня 2023 року в м. Київ – було пройдено два модуля тренінгового навчання «Діалоговий підхід до прийняття рішень на рівні громади» ГО «СТАН». По завершенню, отримано сертифікат про проходження тренінгу для фасилітаторів (додаток А).

02 листопада 2023 року та 08 листопада 2023 року – у складі двох фасилітаторів та ментора були проведені дві фасилітаційні зустрічі із ініціативною групою Лебединської громади Сумської області (Додаток Б, В).

Розглянемо алгоритм застосування фасилітаційних зустрічей для реінтеграції ветеранів війни територіальної громади на прикладі проведеної практики. Як вже зазначено в попередньому розділі, основні етапи фасилітації поділяються на такі складові: попередня робота, фасилітація зустрічі, зустріч-підсумок [6, с. 47].

Тому наш алгоритм був побудований за схожою схемою, адаптований під умови проекту.

1. Попередня робота:

- збір та аналіз інформації про ситуацію та учасників – необхідно встановити запит групи щодо теми заходу, необхідних результатів обговорення; з'ясувати склад команди, роль та статус кожного учасника; уточнити ресурси групи, зміст їхньої діяльності тощо.

Виконання даного пункту можливе через комунікацію з лідером команди.

- вибір теми і формату зустрічі – спираючись на зібрані дані, формується тема фасилітації та визначається формат, місце, час проведення. Узгоджується з лідером групи.

- дизайн і практична підготовка – на основі запиту, визначеної теми та наявних ресурсів розробляється дизайн програми зустрічі, обирається інструментарій роботи, за можливості обговорюється з ментором для удосконалення плану роботи.

Також здійснюється підготовка матеріальних ресурсів: канцелярія, папір, плакати, фліпчарт тощо;

- запрошення учасників – інформування про фасилітатора, час, місце, тривалість проведення, зазначення теми, мети та структури зустрічі.

Забезпечується через лідера або надіславши листи запрошення кожному по-окремі (в залежності від наявних контактних даних).

2. Фасилітація зустрічі – етап, на якому реалізують попередньо-розроблений дизайн заходу:

- формування «рамки» зустрічі – як вступна частина, включає в себе:
  - знайомство з групою шляхом виконання вправи, наприклад, «Назвати Ім'я та найкращий сніданок»;
  - спільне визначення правил взаємодії та висловлення очікувань від зустрічі, занотувавши на фліпчарті;
  - оголошення та обговорення теми, мети заходу.

Такий підготовчий етап для подальшої роботи, допоможе створити атмосферу довіри та комфорту, що сприятиме продуктивності учасників, а також звужить фокус уваги на визначеній темі, яку необхідно дослідити;

- обмін баченням ситуації та визначення спільного – висловлення власного розуміння та позиції щодо теми/проблеми, важливо почути думку кожного.

Для послідовного виконання даного пункту можна застосувати різні інструменти, наприклад, ментальні карти для кращої ілюстрації своєї точки зору, або «мозковий штурм» для генерації різноманітних поглядів щодо обговорюваної теми та визначення ключових аспектів теми;

- збір варіантів ідей для вирішення ситуації – може здійснюватися з використанням таких же вправ як в попередньому пункті, або шляхом поділу на малі групи;

- вибір рішення – деталізація слабких, сильних сторін того чи іншого варіанту. Доречним буде застосування, наприклад, SWOT-аналізу або методу консенсусу;

- обмін бачення напрацьованого результату та зворотній зв'язок – наприклад, за допомогою вправи «бургер» визначити чим задоволені, що можна було б покращити, що вдалося – конкретні результати роботи;

- підсумок, завершення та подяка за співпрацю.

3. Зустріч – підсумок – останній етап фасилітації, характеризується наступними пунктами:

- моніторинг виконання рішення – чи є потреба в коригуванні та додатковому опрацюванні;

- визначення необхідних наступних кроків відповідно до запиту групи.

Фасилітація – це процес налагодження взаємодії між учасниками групи, які можуть мати різні якості, характеристики, цінності, норми, що робить їх індивідуальностями. Навіть у дружній команді можуть виникати непорозуміння, тому при виборі інструментарію важливо звертати уваги не тільки на вправах, що стосуються змісту заходу, а й підібрати завдання на згуртування команди та зняття емоційної напруги.

Отже, проведення фасилітаційної зустрічі відбувається за такою схемою: підготовка до фасилітації – основа ефективної роботи з групою; фасилітація – процес спрямування команди до досягнення мети; зустріч-підсумок. Кожен із етапів є взаємопов'язаним та впливає на загальний результат, тому потребує змістовного наповнення відповідно до теми і запиту групи.

2.2. Особливості реалізації фасилітаційних зустрічей в умовах комунальної установи Лебединської територіальної громади

В межах проекту «Шлях стійкості: підвищення стійкості українців через посилення можливостей психосоціальної підтримки ветеранів» Міжнародної організації з міграції 02 листопада 2023 року та 08 листопада 2023 року – у складі двох фасилітаторів та ментора були проведені дві фасилітаційні зустрічі із ініціативною групою Лебединської громади Сумської області на базі Лебединського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №6 Лебединської міської ради. Комунікація та залучення даної ініціативної групи було забезпечено за допомогою координаторів проекту, а саме ГО «СТАН».

Попередньо налагодивши контакт із головою ініціативної групи Лебединської громади, було обговорено та узгоджено склад та кількість осіб в групі, які інстанції представляють та який рівень зацікавленості вони мають.

Всього 18 осіб, які спільно формують ініціативну групу від Лебединської територіальної громади:

- ветерани війни – 3 особи;
- члени сімей ветеранів війни – 5 осіб;
- волонтери – 1 особа;
- представники громадських організацій – 2 особи;
- представники комунальних установ – 6 осіб, з яких 1 особа є головою даної ініціативної групи;
- представники органів влади – 1 особа.

Основний метод залучення учасників – це співпраця із головою ініціативної групи (через телефонний зв'язок, відео-зустрічі).

Відповідно до отриманої інформації, було зроблено висновки. Ініціативна група складається з переважної більшості педагогів школи, яка бере участь у проекті МОМ. Ветерани та члени сімей ветеранів війни – це батьки учнів цієї ж школи.

Тобто, деякі учасники групи мають налагоджену комунікацію одне з одним, що вплинуло на вибір вправ на знайомство. А невелика частка ветеранів війни наголошує на потребі в подальшому залучити більшу кількість представників даної категорії.

Враховуючи, що успішність реінтеграції залежить не тільки від внутрішньої мотивації та переконань людини, а й від зовнішніх обставин та оточення, то до процесу реінтеграції важливо долучати різні зацікавлені сторони, які підсилять політику соціальної підтримки ветеранів війни.

За умовами проекту мета фасилітації полягала у визначенні рішень на основі громади щодо майбутніх ініціатив зі згуртування різних соціальних груп, в тому числі ветерани війни. Було враховано особливості ініціативної групи, а саме орієнтованість на школу, як один із ресурсів для впровадження рішення для досягнення загальної цілі самого проекту - розв'язання проблем реінтеграції ветеранів війни в громаді через підтримку та розвиток ініціатив активних громадян.

2.3. Аналіз результатів проведення фасилітаційних зустрічей з ініціативною групою Лебединської територіальної громади

Як було зазначено попередньо, 02 листопада 2023 року та 08 листопада 2023 року – у складі двох фасилітаторів та ментора були проведені дві фасилітаційні зустрічі із ініціативною групою Лебединської громади Сумської області на базі Лебединського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів №6 Лебединської міської ради.

Фасилітаційні зустрічі дають змогу напрацювати ідеї заходів із ініціативними групами громади, налагоджуючи процес колективного вирішення проблем із реінтеграцією ветеранів війни.

Тому мета заходу полягала у визначенні рішень на основі територіальної громади щодо майбутніх ініціатив з реінтеграції ветеранів війни шляхом проведення фасилітаційних зустрічей з ініціативною групою.

Для досягнення мети були поставлені завдання. Вони обумовлені результатами підготовчого етапу, під час якого було з'ясовано запит групи, ресурси, можливості та зміст їх діяльності.

Завдання заходу:

- обговорити ідею проекту «Разом до успіху», яка була попередньо запропонована ініціативною групою;
- проаналізувати сильні та слабкі сторони, ризики, бар'єри ініціатив в рамках даного проекту;
- деталізувати напрями діяльності та заходи із залучення різних соціальних груп Лебединської територіальної громади;
- сформувані неформальні зв'язки всередині ініціативної групи.

Очікувані результати фасилітаційних зустрічей з ініціативними групами Лебединської громади:

- сформоване рішення (у вигляді проекту заходів) на основі громади щодо вирішення проблем з реінтеграцією ветеранів війни шляхом

деталізація та удосконалення ідей заходів та програм, які пропонуються групою;

- напрацьований план дій щодо подальшої реалізації опрацьованої ініціативи на рівні громади;
- підвищений рівень згуртованості команди (ініціативної групи) через напрацювання неформальних зв'язків.

Індикатори, за якими визначалася результативність фасилітаційних зустрічей в даній практиці, були обумовлені такими методами оцінки: спостереження, самозвіт учасників та наявність напрацьованих матеріалів по темі. Тож, результативність вимірювалася за такими індикаторами:

- наявність сформованого рішення щодо проекту по реінтеграції ветеранів війни на рівні Лебединської ТГ;
- наявність поданої заявки на грантовий конкурс та отримання відгуку ГО «СТАН» про ймовірність підтримки запропонованого проекту ініціативної групи;
- активна участь більшої частини ініціативної групи в обговоренні, розробці та удосконаленні плану дій щодо задоволення потреби ветеранів у реінтеграції в громаді.

Під час першої зустрічі ініціативною групою було використано вправи на знайомство, метод поділу на малі групи із подальшим застосуванням «мозкового штурму», дискусії, вправи на емоційне розвантаження.

В результаті було досліджено відповідність завдань до заходів, які пропонувалися в їх проекті «Разом до успіху». Учасниками було запропоновано можливі зміни видів діяльності, обговорена потреба в залученні більшої кількості різної цільової аудиторії та корекція заходів під їх потреби, щоб проект з більшою ймовірністю сприяв не тільки задоволенню потреб окремих соціальних груп населення, а й підвищував рівень згуртованості в громаді, що в свою чергу (через соціальний капітал) торкається питання реінтеграції ветеранів війни.

Під час другої зустрічі було обговорено необхідні зміни відповідно до висновків після першої зустрічі. Група презентувала нові види діяльності в рамках їх проекту, які дають можливість залучити більше унікальних цільових аудиторій. Проте деякі питання залишилися відкритими, наприклад, доцільність деяких заходів відповідно до зазначеної мети їх проекту.

На першій фасилітаційній зустрічі участь взяла група у повному складі, як і домовлялися попередньо. Проте на другій зустрічі не були присутніми представники органів влади (1 ос.) та декілька представників комунальної установи, а саме ЗЗДО (2 ос.). Причиною була необхідність термінової присутності на інших заходах, проте рівень зацікавленості був посереднім, через що в пріоритеті були інші справи.

Результати фасилітаційних зустрічей, відповідно до поставлених завдань є такими:

- ініціативна група сформувала чітку ідею проекту, який спрямований на вирішення проблем з реінтеграцією ветеранів війни, описавши план дій та заходів, які вони можуть реалізувати в своїй громаді із залученням інших соціальних категорій населення. Також учасники допомагали один одному в генеруванні та розвитку різноманітних ідей;

- за підтримки та співпраці з ГО «СТАН» ініціативна група подала заявку на грантовий конкурс, в результаті якого вже планується реалізація напрацьованого проекту з березня 2024 року;

- підвищився рівень згуртованості команди – на другій зустрічі учасники активніше працювали одне з одним, доповнюючи відповіді, допомагаючи із розвитком ідей, думок, а в кінці заходу надали розвернутий позитивний відгук про участь у фасилітаційній зустрічі.

Спостерігається вплив фасилітаційних зустрічей саме на ініціативні групи з якими працювали, оскільки було досягнуто поставлену мету та отримані результати, які описані вище.

Вплив на більшу кількість цільової аудиторії: інших ветеранів війни, членів їх сімей Лебединської територіальної громади, можна оцінити на основі результатів діяльності вже самої ініціативної групи та їх проекту.

Отже, фасилітаційні зустрічі можуть бути результативними у питанні вирішення проблем з реінтеграцією ветеранів війни в територіальній громаді. Важлива особливість такого формату – це те, що наявна підтримка ініціатив активних громадян, які бажають зробити свій внесок у добробут громади.

Висновки до другого розділу

Відповідно до другого розділу роботи, було розглянуто такі пункти: алгоритм застосування фасилітації у сфері реінтеграції ветеранів війни, особливості реалізації в умовах Лебединської громади та аналіз результатів проведеної практики. З цього маємо такі висновки:

1. Процес проведення фасилітаційної зустрічі складається з трьох взаємопов'язаних етапів: підготовка, фасилітація та підсумкова зустріч. Кожен з цих етапів впливає на загальний результат і потребує ретельного наповнення відповідно до теми і запиту групи. Підготовка забезпечує основу для ефективної роботи, фасилітація спрямовує команду до досягнення мети, а зустріч-підсумок завершує процес, оцінюючи досягнуті результати.

2. Успішність реінтеграції ветеранів війни залежить як від їх внутрішньої мотивації та переконань, так і від зовнішніх обставин та оточення. Тому важливо залучати різні зацікавлені сторони, щоб посилити політику соціальної підтримки ветеранів.

У рамках проекту мета фасилітації полягала у визначенні рішень на основі громади для майбутніх ініціатив зі згуртування різних соціальних груп, включаючи ветеранів. Було враховано спрямованість ініціативної групи на школу як ресурс для впровадження рішень, що сприяли б досягненню загальної мети проекту – розв'язанню проблем реінтеграції ветеранів у громаду через підтримку та розвиток запропонованих ініціатив.

3. Фасилітаційні зустрічі мали помітну результативність для ініціативної групи Лебединської територіальної громади, оскільки було досягнуто поставлені цілі і отримані результати:

- сформована ідея проекту, який спрямований на вирішення проблем з реінтеграцією ветеранів війни,
- група подала заявку на грантовий конкурс,
- підвищився рівень згуртованості команди.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження вдалося досягнути поставленої мети, а саме реалізувати та проаналізувати фасилітаційні зустрічі, як засіб для реінтеграції ветеранів війни в умовах Лебединської територіальної громади, та дійти до наступних висновків.

1. Для надання соціальної допомоги при складних життєвих обставинах необхідно керуватися комплексом нормативно-правових актів, які визначають загальні рамки можливостей. Ветеран війни, як отримувач соціальних послуг та учасник бойових дій, має право на соціальний захист у вигляді пільг і соціальних гарантій, що зменшує його вразливість. Він також має право на отримання соціальних послуг з реінтеграції, що сприятиме ефективному вирішенню його проблем та покращенню загального добробуту.

2. Для сприяння реінтеграції ветеранів війни важливо враховувати їхні психологічні аспекти, вразливості та потреби. Повернення до цивільного життя є складним та тривалим процесом, що включає різні етапи, кожен з яких піддається впливу численних факторів. Перехід від військової служби до цивільного життя є ускладненим через погіршення фізичного та психологічного здоров'я, спричинене війною. Тому необхідна комплексна підтримка реінтеграції ветеранів на різних рівнях – від держави, міжнародних організацій, близького оточення та цивільного населення.

3. Фасилітація – це метод організації роботи команди, що полягає у налагодженні взаємодії між учасниками. Її метою є розробка спільних рішень з урахуванням загальних ідей та пропозицій всіх учасників групи. Ключова ознака фасилітації полягає у м'якому направленні членів команди до поставленої мети без надання власної експертної думки щодо проблемного питання.

4. Відповідно до аналізу особливостей ініціативної групи та бази проведення практичної діяльності, було з'ясовано, що ініціативна група переважно складається з педагогів школи, а ветерани та члени їхніх сімей – це

батьки учнів цієї ж школи. Тобто, деякі учасники групи вже мають налагоджену комунікацію між собою, що вплинуло на вибір вправ для знайомства. Невелика кількість ветеранів в групі наголошувала на необхідності залучити більше представників цієї категорії в майбутньому.

5. Фасилітація – це процес створення взаємодії між учасниками групи, які можуть мати різні якості, характеристики, цінності та норми, що робить їх унікальними індивідуальностями. Проте є ймовірність виникнення конфліктної ситуації через різницю між військовим і цивільним середовищем: різні умови життя, цінності та норми, з якими люди себе ідентифікують. Етична дилема може бути пов'язана із зіткненням різних цінностей учасників.

6. Фасилітаційні зустрічі були дієвими у досягненні поставлених цілей та в отриманні результатів ініціативною групою Лебединської територіальної громади щодо вирішення проблем реінтеграції ветеранів у громаді. Важливою особливістю такого формату є підтримка ініціатив активних громадян, які бажають зробити свій внесок у добробут громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко О. Фасилітація як метод управління командою. Науково-технічна конференція професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів, студентів : Матеріали конф., м. Одеса, 21 груд. 2022 р. 2022.

URL: https://suitt.edu.ua/wp-content/uploads/2024/04/zbirnyky_materialiv_77_i_naukovo_tekhnichnoi_konferentsii_profesorsko.pdf#page=69 (дата звернення: 26.05.2024).

2. Двадцять четверте загальнонаціональне опитування «Україна в умовах війни». Образ ветеранів в українському суспільстві (5-7 вересня 2023 року). Соціологічна група "Рейтинг".

URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dvadcyat_chetverte_zagalnonac_onalne_opituvanny_ukra_na_v_umovah_v_yni_obraz_veteran_v_v_ukra_nskomu.html (дата звернення: 26.05.2024).

3. Дослідження "Шлях ветеранів та ветеранок". Veteran Hub.

URL: <https://drive.google.com/file/d/1gSlkhpMoJHDFNgO6FV0o-y6oA99ieq6a/view> (дата звернення: 26.05.2024).

4. Захарченко Д. М. Фасилітація як альтернативний спосіб вирішення спорів. Наукове мислення.

URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/53-dvadtsyat-tretya-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/576-fasilitatsiya-yak-alternativnij-sposib-virishennya-sporiv> (дата звернення: 26.05.2024).

5. Конкурс для громад для участі у проєкті «ШЛЯХ СТІЙКОСТІ: підвищення стійкості українців через посилення можливостей психосоціальної підтримки ветеранів». МОМ.

URL: <https://ukraine.iom.int/uk/news/konkurs-dlya-hromad-dlya-uchasti-u-proyektishlyakh-stiykosti-pidvyshchennya-stiykosti-ukrayintsiv-cherez-posylennya-mozhlyvostey-psykhosotsialnoyi-pidtrymky-veteraniv> (дата звернення: 26.05.2024).

6. Партиципативні процеси: планування, фасилітація і модерація заходів - рекомендації для використання. Київ, 2019.

URL: https://pauci.org/upload/files/GUIDELINE_2_PS.pdf (дата звернення: 26.05.2024).

7. Потреби ветеранів 2023. Соціологічна група "Рейтинг".

URL: https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2023/11/Potreby_veteraniv_2023.pdf (дата звернення: 26.05.2024).

8. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг : Наказ М-ва соц. політики України від 23.06.2020 р. № 429.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text> (дата звернення: 26.05.2024).

9. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 26.05.2024).

10. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 р. № 3551-XII : станом на 4 квіт. 2024 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> (дата звернення: 26.05.2024).

11. Стратегія формування системи переходу від військової служби до цивільного життя на період до 2032 року.

URL: https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/Проект_Стратегії.pdf (дата звернення: 26.05.2024).

12. «Це категорія потужних людей». Міністерство у справах ветеранів.

URL: <https://mva.gov.ua/presenter/категорія/86-novini/ce-kategoriya-potuzhnih-lyudej-ministr-u-spravah-veteraniv-rozpovila-pro-dopomogu-veteranam-i-yihnim-rodinam> (дата звернення: 26.05.2024).

13. Центр ветеранського розвитку на базі СумДУ. СумДУ.

URL: <https://news.sumdu.edu.ua/uk/news/13273-na-bazi-sumdu-vidkrito-tsentr-veteranskogo-rozvitku.html> (дата звернення: 26.05.2024).

14. RazomTech: екосистема реінтеграції ветеранів – Kharkiv IT Cluster.
Kharkiv IT Cluster.

URL: <https://it-kharkiv.com/projects/razomtech/> (дата звернення: 26.05.2024).

Додаток А

Сертифікат про проходження тренінгу в рамках проекту «Шлях стійкості»:

Додаток Б

Фото із першої фасилітаційної зустрічі:

Додаток В

Фото із другої фасилітаційної зустрічі:

